

Nicolae PRELIPCEANU

Un fond cultural profund

O nouă traducere a piesei lui Shakespeare pune în scenă Cătălina Buzoianu la Teatrul Mic. Cu scenografia mereu inspirată și utilă regizorului, semnată Dragoș Buhagiar. Traducătoarea, poeta Ioana Ieronim, a încercat și a reușit să scurteze parafrazele prin care s-au redat anumite fraze shakespeariene în varianta anterioară, aparținând lui Leon D. Levițchi. A rezultat o variantă mai geometrică, dar pe alocuri mai puțin poetică.

Cât despre montarea Cătălinei Buzoianu, aceasta încântă pe orice spectator, oricât de exigent ar fi el. Cei care, demult, au văzut *Nepotul lui Rameau* al lui Diderot, pus în scenă de David Esrig, ar putea să creadă că pereții cu oglinzi pe una dintre fețe vin de acolo. Cei care au văzut mai multe variante ale *Visului unei nopți de vară* ar putea să se întrebe, la sfârșitul părții a doua, dacă nu cumva teritoriul *Furtunii* s-a interferat puțin cu acela al *Visului*. În fine, alți chițibușari ar putea spune că fantoma mamei, aici poreclită „Spiritul mamei”, trimite la Fantoma tatălui lui Hamlet, e drept, acela răzbunător, aceasta fericită să-și vadă familia salvată și, finalmente, ca-n atâtea telenovele contemporane, fata măritată. Dar, chițibușari sau nu, cu toții ar trebui să recunoască, în final, că e vorba de un spectacol splendid, e drept, puțin adormitor în partea întâi, mai nedecisă, dar deșteptător de simț estetic cât timp rămâi cu ochii deschiși, chiar și aici, ca să nu mai vorbesc de partea a doua. Pentru a termina cu noua traducere, aceasta pare una înclinată spre catolicism, căci toate „duhurile” devin „spirite”, începând cu cel, adăugat de regizoare, al mamei Mirandei, soția lui Prospero.

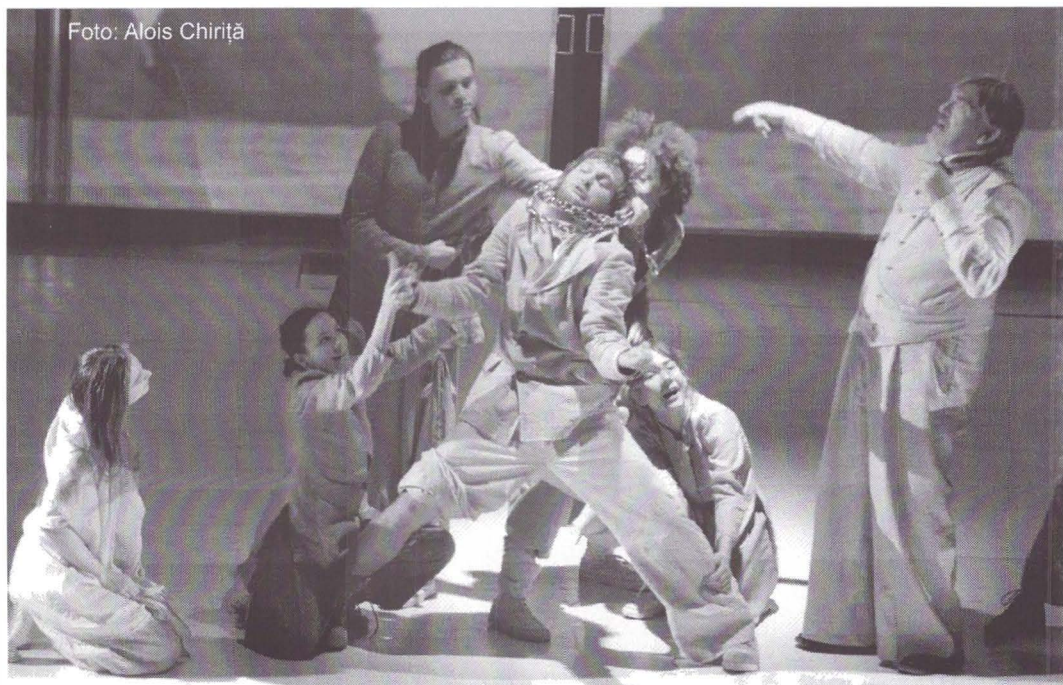
Valeria SECIU și Mihai DINVALE

Foto: Alois Chiriță

Intenția pierdută a Cătălinei Buzoianu a fost de a înfățișa insula ca un lagăr de concentrare, în care supușii lui Prospero sunt ținuti de acesta cu ajutorul forței sale magice. Ariel însuși este înfățișat cu lanțuri la picioare și un inel de metal prelungit cu un lanț, la gât. Dar lagărul nu este unul dintre cele banale, ci un fel de Guantanamo, înainte ca Barack Obama să semneze decretul de desființare, de vreme ce Caliban este un arab hirsut, iar mama sa, înfățișată la un moment dat cu o centură de dinamită, o femeie arabă cu fața acoperită până la aplauzele finale, când, oricum, convenția ia sfârșit. Cât despre sediul lor, acesta e, în mod ingenios, stabilit sub scenă, de unde ies precum personajele dintr-o viziune a lui Wells, pentru a se război în zadar cu albi europeni invadatori. Insula e insulă, dar e și nordul arab al Africii, unde ciudații italieni, care se închină mai mult la zei păgâni decât lui Dumnezeu unicul iudeo-creștin, vin să caute alianțe. Sau să colonizeze. Căci, la urma urmei, Prospero poate fi citit foarte bine, în cheie modernă, ca un colonizator, tiran și om cu propriile probleme în același timp. Dar să nu ne pierdem în asemenea considerații, destul de departe de ciudata capodoperă a lui Shakespeare, cu atât mai mult cu cât, cum spune Harold Bloom, „Shakespeare este aproape la fel de liber față de orice ideologie ca și eroii săi...”, dar citați sunt doar Hamlet, Rosalind, Falstaff. Cred că nici Prospero nu e departe de această libertate.

În viziunea Cătălinei Buzoianu (cu un Prospero destul de blajin pe mari întinderi ale spectacolului, dar violent când nu pare că ar trebui, zguduindu-și fiica și strigând la ea să-l asculte mai mult decât ar fi necesar) *Ariel*, din revoltat și cerându-și dreptul la libertate, devine un grațios și ambiguu Puck, astfel încât nici nu știi când ai alunecat în atmosfera amăgitoare din *Visul unei nopți de vară*. Dacă Shakespeare este, după cum crede același Harold Bloom citat mai sus, centrul canonului occidental, *Furtuna* și *Visul unei nopți de vară* fac parte dintr-un sub-canon din opera lui, care, însă, la acest autor de geniu, nu este central. Sau este într-o anume perioadă a creației sale.

Foto: Alois Chiriță

(Ceea ce poate duce cu gândul că Shakespeare singur face cât o literatură întreagă.) Sunt piesele-povești, în care „realitatea epicului” se întretaie și se transformă în fantastic, iar aspectul de istorie dramatizată se pierde într-o poezie a vagului și a amăgitorului. Probabil că interpretarea cea mai strălucită în spectacolul Cătălinei Buzoianu este aceea a lui Ariel, întruchipat uluitor de Rodica Negrea. Ea pune în felul cum evoluează de la revoltă la supunere o mulțime de nuanțe, care sunt apanajul marilor actori. Prospero este jucat de Mihai Dinvale și, dincolo de acele exagerări de la începutul primei părți, când îi povestește cu accese de violență inexplicabile fiicei sale cum au ajuns pe insulă, actorul acesta, cu o mai scăzută vizibilitate, reușește o creație care se reține și s-ar reține poate pentru totdeauna dacă în memoria celui chemat să o facă n-ar sta, ca un reper definitiv, *Prospero* al lui George Constantin. Spiritul mamei este ingenios conceput, ca un ecou sau ca un semnal pentru aceleași cuvinte către Prospero și către fiica sa, Miranda, niciodată către și dinspre altcineva. Valeria Seciu știe să-și nuanțeze rolul, după situațiile din spectacol, ea traversează ca un adevărat spirit (duh?) sala, de la scenă și până la peretele din spate pe acea punte șerpuitoare construită peste fotoliile spectatorilor. De altfel, puntea aceasta, întruchipând, cine știe, însăși puntea dintre viață și moarte, mai este parcursă și de Prospero odată sau de două ori și de Miranda, dar ea rămâne teritoriul defunctei sale soții. Dacă Fantoma tatălui lui Hamlet inducea suferință, chema la răzbunare, Spiritul mamei Mirandei induce bucurie, cheamă la viață. Perechea *Ferdinand* (Filip Ristovski)–*Miranda* (Irina Rădulescu) este conturată cu atenție de regizoare și de actori, nu fără unele stridente, mai ales din partea fetei. Impresia generală rămâne una pozitivă, însă. Cât despre cuplul *Caliban–Sycorax*, trebuie să observ că nici mama lui Caliban nu figurează ca personaj în piesa lui Shakespeare, ea fiind amintită doar ca vrăjitoarea care i-a dat naștere. Așadar, cele două personaje-poli, Miranda a curăteniei și diafanului, Caliban al sălbăticiiei și răutății, sunt convocate pe scenă de către regizoare cu mamele lor. Prima răspândind grație și bucurie, cea de-a doua blesteme și amenințări (vezi și scena când își arată centura de dinamită). Liliana Pană își joacă rolul cu energie și talent, dar Toma Cuzin este un Caliban pe care-l ții minte, ca spectator. Un rol expresiv face și Papil Panduru, în Gonzago, pierzându-și, cumva, spre sfârșit, suflul, dar rămâne amintirea unui personaj foarte viu, convingător. Perechea *Trinculo* (Alin Mihalache)–*Stephano* (Alexandru Gâtstrâmb), e de un comic buf irezistibil. Complotiștii Antonio și Sebastian sunt interpretați corect de Ion Lupu și Petre Moraru, iar spiritele (Julieta Ghiga-Szőny, Domnița Constantiniu, Valentina Popa, Iolanda Covaci, Sandra Mavhima, Claudia Prec, Viorel Cojanu) sunt în tonul spectacolului, fiecare conturând câte o scurt-întrevăzută personalitate, răspunzând la apelurile lui Ariel sau ale regiei.

Spectacolul nu te lasă să rătăcești – cu o mică absență, cum spuneam, în prima parte, când replicile curg mai fără vlagă. Dar revenirea din partea a doua e de bun augur, pentru a încheia sus o creație la care s-a depus mult efort și multă imaginație, dublată de un fond cultural profund. Propteaua care li s-a pus, lui Prospero și Mirandei, este una dintre acele idei ingenioase care pot salva un rol sau o serie de roluri, atunci când nu ești sigur că actorii ar putea îndeplini singuri dificila sarcină ce le revine. Spiritul mamei este un fel de ecran pe care cele două personaje, dar și întreaga poveste, se proiectează mai clar, mai distinct. Sigur, colaborarea cu Shakespeare este condamnată de spectatorii și criticii conservatori, dar vremea post-post-modernă o permite, parcă spunând: colaborarea sau moartea, cu toate că nu sunt deloc sigur, în ceea ce mă privește, că textele Marelui Will (de ce să n-o spun și eu o dată?) ar fi amenințate cu moartea clinică dacă n-ar fi astfel salvate.